

সমন্বিত পদ্ধতিত বহুতৰপীয়া মিশ্ৰিত লা খেতি

ড° পূৰ্ণিমা দাস
ড° সুবজিত কলিতা
বান্ধা উশাশ্ৰী
চিৰঞ্জীত হাজৰিকা

নেটৱৰ্ক প্ৰজেক্ট

“ লা-পতংগ আনুবংশিক সম্পদ সংৰক্ষণ”

অসম কৃষি বিশ্ববিদ্যালয়

পতংগতত্ত্ব বিভাগ, যোৰহাট-৭৮৫০১৩

আই ছি এ আৰ- ৰাষ্ট্ৰীয় গৌণ কৃষি প্ৰতিষ্ঠান

ৰাচী-৮৩৪০১

সমন্বিত পদ্ধতিত বহুতৰপীয়া মিশ্ৰিত লা খেতি

বহুতৰপীয়া মিশ্ৰিত খেতি হৈছে এক কৃষি বনানীকৰণ কৌশল যত একেদৰা মাটিতে একেলগে বিভিন্ন উচ্চতা আৰু শিপায়ুক্ত একাধিক শস্য পোহৰ আৰু পানীৰ প্ৰয়োজনীয়তাৰ ভিত্তিত খেতি কৰা হয়। প্ৰাকৃতিক বন পৰিৱেশতন্ত্ৰৰ অনুকৰণ কৰি এই কেইবাতৰপীয়া মিশ্ৰিত খেতিত ভূমিৰ সৰ্বাধিক ভূমিৰ সৰ্বাধিক সদব্যৱহাৰ কৰি খেতিয়কৰ আয় বৃদ্ধি তথা মাটিৰ স্বাস্থ্য উন্নত অৰ্থাৎ উৰ্বৰতা তথা জৈৱ বৈচিত্ৰ য বৃদ্ধি কৰিব পৰা যায়। বহনক্ষম কৃষিৰ বাবে মিশ্ৰিত বহুতৰপীয়া শস্য অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ, যিহেতু ইয়াত বিভিন্ন উচ্চতাৰ শস্যৰ নিৰ্বাচন তথা ভূমিৰ সৰ্বাধিক ব্যৱহাৰ কৰি সূৰ্য্যৰ পোহৰ পানী আৰু পুষ্টিৰ উপাদানসমূহ দক্ষতাৰে ব্যৱহাৰ কৰা হয়, যাৰ ফলত অধিক উৎপাদন হয় তথা মাটিৰ স্বাস্থ্য উন্নত, কীট পতংগ/ৰোগৰ আশংকা হ্রাস হয়। বৈচিত্ৰ্যপূৰ্ণ ভূমিৰ অভাবৰ সন্মুখীন হোৱা ক্ষুদ্ৰ কৃষকসকলৰ বাবে এই বহুতৰপীয়া মিশ্ৰিত খেতিয়ে আয়/খাদ্য সুৰক্ষা প্ৰদান কৰাত সহায়ক হয়। ইয়াৰোপৰি বহুতৰপীয়া মিশ্ৰিত খেতিয়ে পৰিবেশৰ ভাৰসাম্যতা প্ৰদান কৰে, যি জৈৱ বিচিত্ৰ বৃদ্ধি কৰাৰ লগতে জলবায়ুৰ পৰিৱৰ্তনৰ স্থিতিস্থাপকতা প্ৰদান কৰাৰ বাবে পামসমূহ অধিক উৎপাদনশীল আৰু সাৰৰ দৰে ব্যাহিক সামগ্ৰীৰ ওপৰত কম নীৰ্ভৰশীল হয়।

বহুতৰপীয়া মিশ্ৰিত খেতিৰ মূল সুবিধাসমূহ :

- ক) **সম্পদৰ কাৰ্যক্ষম ব্যৱহাৰ** : বিভিন্ন শস্যই বিভিন্ন পোহৰ, পানী আৰু পুষ্টিৰ পৰ্দাৰ সঠিক মাত্ৰাৰ ব্যৱহাৰ কৰে, যাৰ ফলত একেখিনি মাটিৰ পৰা সৰ্বাধিক উৎপাদন হয়।
- খ) **মাটিৰ স্বাস্থ্য বৃদ্ধি** : মাহজাতীয় শস্যই নাইট্ৰজেন নিৰ্ধাৰণ কৰে, আনহাতে ঘন শিপাৰ শস্যই মাটিৰ গঠন উন্নত কৰে আৰু খহনীয়া ৰ প্ৰতিৰোধ কৰে। এইদৰেই গছৰ শিপাই কাৰ্বন নিষ্কাশণ কৰি জলবায়ু পৰিৱৰ্তনৰ বিৰুদ্ধে যুঁজ দিয়ে।
- গ) **খাদ্য আৰু আয় সুৰক্ষা** : বহুতৰপীয়া শস্যই বছৰজুৰি খাদ্য আৰু ইন্ধন প্ৰদান কৰে। আনহাতে একাধিক খেতি কৰি অধিক সুস্থিৰ আয় নিশ্চিত কৰাৰ ওপৰিও শস্যৰ বিফলতাৰ আশংকা হ্রাস কৰে।
- ঘ) **কীট পতংগ আৰু ৰোগ ব্যৱস্থাপনা** : বহুতৰপীয়া মিশ্ৰিত শস্যই কীট পতংগৰ জীৱন চক্ৰত ব্যাঘাত জন্মায় যাৰ ফলত একক কৃষিৰ তুলনাত কীট পতংগৰ আক্ৰমণ কম হয়।
- ঙ) **পৰিবেশৰ স্থিতিস্থাপকতা** : এইদৰে খেতি কৰিলে অত্যাধিক বৰষুণ বা খৰাং ৰতৰ পৰা ৰক্ষা পৰাৰ লগতে বাসায়নিক সামগ্ৰীৰ প্ৰয়োজনীয়তাও হ্রাস হয়। যিয়ে বহনক্ষম কৃষিক সমৰ্থন কৰে।
- চ) **জৈৱ বৈচিত্ৰ আৰু পৰিবেশতন্ত্ৰ** : এনে বহুতৰপীয়া মিশ্ৰিত শস্যই সামগ্ৰীক জৈৱ বৈচিত্ৰ বৃদ্ধি কৰাৰ লগতে উপকাৰী পোক পৰাৰ আৰু অধিক সুস্থিৰ অনুজলবায়ুৰ সৃষ্টি কৰে।

কেনেকৈ কাম কৰে :

উলম্ব স্তৰ : বহুতৰপীয়া খেতিত ব্যৱহিত ওখ ওখ গছবোৰে ওপৰৰ স্তৰটো গঠন কৰে, আনহাতে অন্য মধ্যম তথা নিম্ন স্তৰৰ শস্য তলত হয়, গতিকে সূৰ যাব পোহৰ ফিল্টাৰ হৈ তললৈ আহে।

বৈচিত্ৰময় শিপা ব্যৱস্থা : অগভীৰ আৰু গভীৰ শিপা থকা শস্যই পুষ্টি আৰু পানীৰ বাবে বিভিন্ন মাটিৰ গভীৰতা ব্যৱহাৰ কৰে।

সম্পদৰ কাৰ্যক্ষমতা : সূৰ যাব পোহৰ, পানী আৰু পুষ্টিৰ পৰ্দাৰ্থ সৰ্বাধিক সংগ্ৰহ কৰাৰ ফলত খেতিডৰাত প্ৰতিযোগিতা আৰু আৰ্জন্য হ্রাস পায়।

ক্ষুদ্ৰ কৃষকৰ বাবে ই কিয় গুৰুত্বপূৰ্ণ :

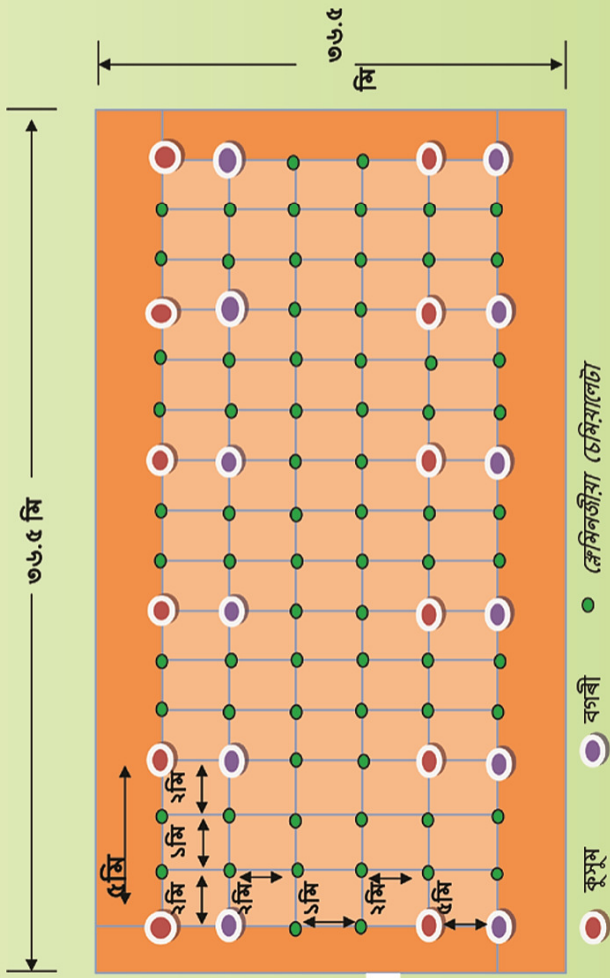
যত ভূমি সম্প্ৰসাৰণৰ সম্ভৱ নহয় তেনে সৰু খেতিমাটিৰ বাবে এই পদ্ধতি আৰ্শ, কাৰণ এই খেতি কৰিলে ব্যয়বহুল বাহ্যিক সাৰ, কীটনাশক আদিৰ প্ৰয়োজন কম হোৱাৰ লগতে ভিন ভিন শস্য যেনে শাক পাচলি, মছলা, ফলমূল আদিৰ উৎপাদনো বৃদ্ধি হয়। তদুপৰি বৰ্তমান ভাৰতবৰ্ষত প্ৰায় ৫৫.৭৬ মিলিয়ন হেক্টৰ মাটি উচ্চ ভূমি হিচাপে পৰি আছে। যি মুঠ ভৌগলিক ক্ষেত্ৰফলৰ ১৬.৯৬% ভাগ। এই ৫৫.৭৬ হেক্টৰ ভূমিৰ ভিতৰত ৫০% ভূমি অৰণ্য ভূমি, যি ভূমিক সঠিকভাৱে পৰিশোধন কৰি উৰ্বৰ কৰি তুলিব পৰা যায়। এনে ভূমি যদি সঠিক ভাৱে বৈজ্ঞানিক পদ্ধতিৰে পৰিশোধন কৰি মিশ্ৰিত লা খেতি কৰা হয় তেতিয়া কৃষকৰ আৰ্থিক উন্নতিৰ লগতে ভাৰতবৰ্ষৰ অৰ্থনৈতিক দিশতো সুদূৰ প্ৰভাৱ পৰিব।

পলাশ, কুসুম আৰু বগৰী লা পতংগৰ প্ৰধান পোষক উদ্ভিদ। ইয়াৰ উপৰিও *ফ্লেমিনজীয়া চেমিয়ালেটা* আৰু *ফ্লেমিনজীয়া মাইক্র'ফাইলা* নামৰ দুবিধ মাহাজাতীয় জোপোহা গছত বৈজ্ঞানিক পদ্ধতিৰে কমদিনৰ ভিতৰত এই খেতি কৰিব পাৰি। বিভিন্ন বৈজ্ঞানিক পৰীক্ষা নিৰীক্ষাৰ পৰা প্ৰমাণিত হৈছে যে কুসুম আৰু বগৰী গছত খেতিৰ বাবে *কেৰিয়া লেকা*, *ফ্লেমিনজীয়া চেমিয়ালেটা* আৰু *ফ্লেমিনজীয়া মাইক্র'ফাইলা* বাবে *কেৰিয়া চাইনেচিচ* আৰু *কেৰিয়া লেকা দুইবিধ লা পোক উত্তম।*

প্ৰকৃতত পোৰা ১০০ বিধ লা-পতংগৰ প্ৰজাতিৰ ভিতৰত ২৬ বিধেই ভাৰতত পোৰা যায়। ইয়াৰে ভিতৰত লা নিষ্কাশিত প্ৰজাতি কেইবিধ হল *কেৰিয়া লেকা (Kerria lacca)*, *কেৰিয়া চাডা (Kerria sharda)* আৰু *কেৰিয়া চাইনেচিচ (Kerria chinensis)*। এই *কেৰিয়া চাইনেচিচ* ভাৰতবৰ্ষৰ ভিতৰত কেৱল অসমতহে উপলব্ধ। অসমৰ জলবায়ু লা খেতিৰ বাবে যথেষ্ট উপযোগী যদিও খেতিয়ক সকলৰ বৈজ্ঞানিক জ্ঞান আৰু সজাগতাৰ অভাৱে এই খেতিৰ মূল হেঙাৰ ৰূপে দেখা দিছে। শ্ৰগতিকৈ খেতিয়কৰ মাজত সজাগতাৰ সৃষ্টিৰে এই খেতিৰ দ্বাৰা অসমে বিশ্ব দৰবাৰত আন ৰাজ্যৰ লগত নিজকে পৰিচয় দিব পাৰিব।

খেতিডৰাৰ বিন্যাস আৰু পৰিকল্পনা :

এক বিঘা মাটিত সমন্বিত পদ্ধতিত কুসুম, বগৰী আৰু ফ্লেমিনজীয়া চেমিয়ালেটা গছত লা খেতি কৰাৰ লগতে শাক পাচলি খেতি কৰিবলৈ খেতিয়ক সকলে প্ৰথমতে নিৰ্বাচন কৰা মাটিখিনিৰ চাৰিসীমাত ১.৫ মিটাৰ বহল আৰু ১ মিটাৰ দ নলা খান্দিব লাগে, যাতে নলা পাৰ্ৰহে গৰু ছাগলী খেতিডৰাত সোমাব নোৱাৰে ইয়াৰ উপৰিও নলাত জমা হোৱা পানী খৰাং পৰিস্থিতিত জলসিঞ্চনৰ বাবেও প্ৰয়োগ কৰিব পৰা যায়। মাটিখিনি প্ৰথমে তিনি চাৰি চাহ হাল বাই তাৰ পাছত মৈয়াই সমান কৰি ল'ব লাগে যাতে পানী জমা নহয়। ইয়াৰ পাছত কুসুম গছৰ পুলিৰ ৰোপনৰ বাবে খালটোৰ পৰা ৰমিটাৰ দূৰত্বত গু মিটাৰ অন্তৰালত প্ৰায় ৬০ চে:মি: বহল X ৬০ চে:মি: দীঘল X ৯০ চে:মি: দ গাত প্ৰস্তুত কৰিব লাগে। একেদৰে বগৰী গছৰ খেতিৰ বাবে ৫ মিটাৰ অন্তৰালত প্ৰায় ৪৫ চে:মি: বহল X ৪৫ চে:মি: দীঘল X ৪৫ চে:মি: দ গাত প্ৰস্তুত কৰিব লাগে। গাতসমূহত ২ঃ১ঃ১ অনুপাতত মাটি, বালি আৰু পচন সাৰ ভালদৰে মিহলাই গাতবোৰ পূৰণ কৰি দিব লাগে। এনেদৰে গাত কৰিলে একবিঘা মাটিত মুঠ ৪৯ টা গাত খান্দিব পাৰিব, প্ৰথম শাৰীত যদি কুসুম আৰু দ্বিতীয় শাৰীত যদি বগৰী পুলি দিয়া হয় তেতিয়া একবিঘা মাটিৰ বাবে ২৮টা কুসুম আৰু ২১টা বগৰী পুলি লাগিব। ঠিক সেইদৰে প্ৰত্যেক শাৰীৰ দুজোপা গছৰ মাজত থকা ৫ মিটাৰৰ ব্যৱধানৰ পৰা ২ মিটাৰ, ২ মিটাৰ এৰি মাজৰ ১ মিটাৰ ব্যৱধানত দুই শাৰী ফ্লেমিনজীয়া চেমিয়ালেটা ৰোপন কৰিব পৰা যায় তাৰ বাবে প্ৰায় ৩০ চে:মি: বহল X ৩০ চে:মি: দীঘল X ৩০ চে:মি: দ গাত প্ৰস্তুত কৰিব লাগে আৰু এক বিঘা মাটিত ৪২১ টা ফ্লেমিনজীয়া চেমিয়ালেট পুলিৰ প্ৰয়োজন হ'ব। তদুপৰি বগৰী, কুসুম গছ আৰু চেমিয়ালেটা গছৰ মাজত থকা ২ মি: ব্যৱধানৰ মাটিখিনিত ঋতুভিত্তিক শাক পাচলিৰ খেতি কৰিব পৰা যায়।

চিত্ৰ নং-১ঃ এক বিঘা মাটিত কৰিব পৰা পৰা মিশ্ৰিত লা খেতি

লা খেতি :

এইদৰে বাগিছা প্ৰস্তুত কৰি ফ্লেমিনজীয়া চেমিয়ালেটা পুলি ৰূপন কৰাৰ এবছৰৰ পাছৰ পৰাই চেমিয়ালেটা গছত লা খেতি আৰম্ভ কৰিব পৰা যায়, ঠিক সেইদৰে ৪-৫ বছৰৰ পাছত বগৰী গছত আৰু ১০-১২ বছৰত কুসুম গছত লা খেতি কৰিব পৰা যায়। এই মিশ্ৰিত লাখেতি শীত আৰু গ্ৰীষ্ম দুয়োটা ঋতুতে কৰিব পাৰি।

চেমিয়ালেটা গছত লা সংযোজন :

পুলি ৰোৱাৰ এবছৰৰ পাছত চেমিয়ালেটা গছত লা প্ৰতিস্থাপন (সংযোজন) কৰিব পাৰি। লা সংযোজনৰ বাবে গছবোৰ প্ৰায় ৪-৫ফুট ওখ আৰু লগতে ৩-৪ টা ডাল থাল থাকিব লাগে। প্ৰতিজোপা গছত ১০০ গ্ৰাম বীজ লা লগাব পাৰি। বীজ লা লগোৱাৰ ২১ দিনৰ পাছত বীজ লা সমূহ গছজোপাৰ পৰা খুলি দিব লাগে যাক আমি ফুংকী লা বুলি কও।

লা খেতিত দেখা দিয়া ৰোগ আৰু কীট-পতংগৰ নিয়ন্ত্ৰণৰ বাবে ৩০,৪৫ আৰু ৯০ দিনৰ দিনা কিছুমান ৰাসায়নিক কীটনাশক আৰু ভেকুৰনাশক ঔষধ প্ৰয়োগ কৰিব লাগে। এই ৰাসায়নিক ভেকুৰনাশক ৰেভিষ্টিন ১ গ্ৰাম প্ৰতি লিটাৰ পানী আৰু লগতে ফিপ্রনীল নামৰ কীটনাশক ঔষধবিধ ১ মি:লি: প্ৰতি লিটাৰ পানীত ভালদৰে মিহলাই স্প্ৰে কৰিব লাগে। এইদৰে বীজ লাক শত্ৰুপোকৰ পৰা নিয়ন্ত্ৰণ কৰিব পাৰি আৰু লাৰ উৎপাদন বৃদ্ধি কৰাৰ লগতে কৃষকসকল স্বাৰলম্বি হ'ব পাৰে।

এজোপা চেমিয়ালেটা গছত হোৱা খৰছ আৰু লাভালাভ

খৰছ	
১কেজি বীজ লাৰ মূল্য হৈছে	= ৩৫০.০০টকা
গতিকে এজোপা গছত বীজ লা লগাব লাগে ১০০গ্ৰাম আৰু তাত হোৱা খৰছৰ পৰিমাণ	= ৩৫.০০ টকা
বীজ লা পোষক উদ্ভিদত বান্ধিবলৈ ৰছীৰ মূল্য	= ১.০০ টকা
গছ পুলিত দিব লগীয়া সাৰ আৰু কীটনাশকৰ মূল্য	= ৪.০০ টকা
বৰুৱাৰ খৰছ	= ১০.০০ টকা
মুঠ খৰছৰ পৰিমাণ	= ৫০.০০ টকা
লাভ	
এজোপা গছৰ পৰা ফুংকি লা ৫০গ্ৰাম পোৱা যায় আৰু ইয়াৰ মূল্য	= ১৭.৫০ টকা
আকৌ এজোপা গছৰ পৰা ২৫০ গ্ৰাম বীজ লা পোৱা যাব তাৰ মূল্য-	= ৮৭.৫০ টকা
মুঠ আমদানি-	= ১০৫.০০ টকা
প্ৰতি জোপা গছৰ পৰা হোৱা মুঠ লাভৰ পৰিমাণ(মুঠ আমদানি, ১০৫.০০টকা-মুঠ খৰছ, ৫০.০০টকা)	= ৫৫.০০ টকা
যদি কৃষকজনে ৪২১ জোপা গছত বীজলা লগাই তাৰ পৰা তেঁওৰ লাভ হ'ব- ৪২১x৫৫.০০=২৩,১৫৫.০০টকা (উপৰোক্ত পদ্ধতিত প্ৰতি বিঘা মাটিত বুৰ পৰা পুলিৰ সংখ্যা ৪২১ টা)	

বগৰী গছত লা সংযোজনঃ

পুলি ৰোৱাৰ পৰা ৪-৫ বছৰ পাছৰ পৰাই বগৰী গছত লা প্ৰতিস্থাপন (সংযোজন) কৰিব পাৰি। সাধাৰনতে ফেব্ৰুৱাৰী-মাৰ্চ মাহত পুৰঠ বগৰী চপোৱাৰ পাছত পাৰি পুৰঠ ডালবোৰ (হাতৰ বুটা আঙুলীতকৈ অলপ ডাঙৰ আকাৰৰ) গাঠিৰ পৰা ৬ ইঞ্চী ওপৰত কাটিব লাগে। তেতিয়া জুন, জুলাই মাহত এই কটা ডালবোৰত নতুন পোখা মেলিবলৈ আৰম্ভ কৰে আৰু এই ডালবোৰতেই ১০০ গ্ৰাম হিচাবত কেৰিয়া লেকা, বীজ লা বান্ধিব লাগে। এজোপা বগৰী গছৰ বাবে প্ৰায় ২ কেজি বীজ লাৰ প্ৰয়োজন হয়। বীজ লা বন্ধাৰ ২১ দিনৰ ভিতৰত লা পোকবোৰ সম্পূৰ্ণৰূপে ডালবোৰলৈ বগাই গৈ ডালবোৰত স্থিতি লয়। তেতিয়া এই বীজ লাৰোৰ গছৰ পৰা আঁতৰাই পেলাব লাগে। যাক ফুংকী লা বুলি কোৱা হয়। এই ফুংকী লা বজাৰত বিক্ৰী কৰি দিব পৰা যায়। বীজ লা লগোৱা ৩০-৪০ দিনৰ ভিতৰত লা পোকবোৰ পূৰ্ণাঙ্গ অৱস্থা পায় অৰ্থাত মতা লা পোক আৰু মাইকী লা পোক চিনাক্ত কৰিব পৰা হয়। এই সময়ত মতা পোকবোৰ অলপ দীঘলীয়া আৰু মাইকী পোকবোৰ অলপ ঘূৰনীয়া আকৃতিৰ হয়।

চেমিয়ালেটাৰ গছৰ দৰে বগৰী গছতো ৰোগ তথা কীট-পতংগৰ আক্ৰমণৰ পৰা ৰক্ষা কৰিবলৈ ৩০,৪৫ আৰু ৯০ দিনৰ দিনা বাসায়নিক ভেকুৰনাশক ৰেভিষ্টিন ১ গ্ৰাম প্ৰতি লিটাৰ পানী আৰু লগতে ফিণ্ডনীল নামৰ কীটনাশক ঔষধবিধ ১ মি:লি: প্ৰতি লিটাৰ পানীত ভালদৰে মিহলাই স্প্ৰে কৰিব লাগে।

এজোপা বগৰী গছত হোৱা লাখেতিৰ খৰছ আৰু লাভালাভ

খৰচ	
বীজলা (২ কেজি/প্ৰতিজোপা গছত) (৩৫০/কেজি)	= ৭০০.০০ টকা
বান্ধিবলৈ ৰছি	= ৩.০০ টকা
সাৰ	= ২৫.০০ টকা
বনুৱাৰ খৰচ @ ৩০০.০০ টকা	= ৬০০.০০ টকা
মুঠ খৰচ	= ১,৩২৮.০০ টকা
লাভ	
ফুংকী লা (Phunki lac) (১ কেজি) (৩৫০/কেজি)	= ৩৫০.০০ টকা
বীজলা (Broodlac) (১০ কেজি) (৩৫০/কেজি)	= ৩,৫০০.০০ টকা
মুঠ লাভ	= ৩,৮৫০.০০ টকা
লাভ প্ৰতিজোপা গছত	= ৩,৮৫০.০০ - ১,৩২৮.০০ = ২,৫২২.০০
যদি কৃষকজনে ২১ জোপা গছত বীজলা লগাই তাৰ পৰা তেঁওৰ লাভ হ'ব- ২১x২,৫২২.০০ = ৫২,৯৬২.০০টকা (উপৰুক্ত পদ্ধতিত প্ৰতি বিঘা মাটিত ৰুব পৰা পুলিৰ সংখ্যা ২১ টা)	

কুসুম গছত লা সংযোজন :

সাধাৰনতে ১০-১২ বছৰত কুসুম গছজোপা লা পোক প্ৰতিস্থাপনৰ বাবে যোগ্য হয়। এই গছবোৰ ভালদৰে নিৰিক্ষণ কৰি বাৰিষা আৰম্ভ হোৱাৰ আগে আগে শুকান আৰু বেছি শকত ডালবোৰ কাটি দিব লাগে, তেতিয়া গছজোপাৰ পৰা কুমলীয়া পোখা

মেলে। এই কুমলীয়া ডালবোৰত ছঞ্জুছিদ্রযুক্ত শ্চছঞ্জুমেচগ্ন নাইক্ললন অথবা চিনঠৈটিক নেটৰ মোনা তৈয়াৰ কৰি লৈ বীজ লা ভৰাই বাধিব লাগে। এনেকৈ বাধিলে শত্ৰুপোক বিলাকে নতুনকৈ বীজ লা বোৰক অনিষ্ট কৰিব নোৱাৰে। এইদৰে বৈজ্ঞানীক ভিত্তিত কুসুম গছত লাখেতি কৰিলে এজোপা গছত প্ৰায় ১০ কেজি বীজ লাৰ প্ৰয়োজন হয়। কুসুম গছতো লাখেতি বছৰত দুবাৰ কৰিব পৰা যায়। জুন বা জুলাই মাহত যদি বীজ লা সংযোজন কৰা হয় তেতিয়া জানুৱাৰী বা ফ্ৰেব্ৰুৱাৰী মাহত লা কাটিব পৰা হয় ইয়াক শীতকালীন খেতি বুলি কয়, ঠিক সেইদৰে জানুৱাৰী বা ফ্ৰেব্ৰুৱাৰী মাহত যদি বীজ লা সংযোজন কৰা হয় তেতিয়া জুন বা জুলাই মাহত লা কাটিব পৰা হয় ইয়াক গ্ৰীষ্মকালীন খেতি বুলি কোৱা হয়। উল্লেখযোগ্য যে কুসুম গছত খেতি কৰিবলৈ হলে একেলগে আটাইকেইজোপা গছত বীজ লা সংযোজন কৰিব নালাগে, ওপৰত উল্লেখ কৰা মতে এবিধা মাটিত প্ৰয়োজন হোৱা ২৮ জোপা গছৰ প্ৰথমে ১৪ জোপা গছত লা সংযোজন কৰিব লাগে। এইকেজোপাৰ পৰা কটা লা পাছৰবাৰ বাকী ১৪ জোপাত সংযোজন কৰিব পৰা যায়, এনেদৰে কৰিলে প্ৰথমে কটা কুসুম গছ কেইজোপা তৃতীয় বাৰৰ বাবে লা সংযোজন কৰিবলৈ উপযুক্ত হৈ উঠে।

কুসুম গছতো ৰোগ তথা কীট-পতংগৰ আক্ৰমণৰ পৰা ৰক্ষা কৰিবলৈ ৩০,৪৫ আৰু ৯০ দিনৰ দিনা ভেকুৰনাশক ঔষধ ৰেভিষ্টিন ১ গ্ৰাম প্ৰতিলিটাৰ পানীত লগতে ফিফ্ৰনীল নামৰ কীটনাশক ঔষধবিধ ১ মি:লি: প্ৰতিলিটাৰ পানীত ভালদৰে মিহলাই স্ৰে কৰিব লাগে।

এজোপা কুসুম গছত হোৱা লাখেতিৰ খৰছ আৰু লাভালাভ

খৰচ	
বীজলা (১০ কেজি/প্ৰতিজোপা গছত) (৩৫০/কেজি)	= ৩,৫০০.০০ টকা
বাধিবলৈ ৰাধি	= ৫০.০০ টকা
সাৰ	= ২৫০.০০ টকা
বনুৱাৰ খৰচ @ ৩০০.০০ টকা	= ১,২০০.০০ টকা
মুঠ খৰচ	=৫,০০০.০০ টকা
লাভ	
ফুংকী লা (Phunki iac) (৫ কেজি) (৩৫০/কেজি)	= ১,৭৫০.০০ টকা
বীজলা (Broodlac) (৫০ কেজি) (৩৫০/কেজি)	=১৭,৫০০.০০ টকা
মুঠ লাভ	=১৯,২৫০.০০ টকা
লাভ প্ৰতিজোপা গছত	=১৯,২৫০.০০ - ৫,০০০.০০ = ১৪,২৫০.০০
যদি কৃষকজলে ১৪ জোপা গছত বীজলা লগাই তাৰ পৰা তেঁওৰ লাভ হ'ব- ১৪x১৪,২৫০.০০ = ১,৯৯,৫০০.০০টকা (উপৰুক্ত পদ্ধতিত প্ৰতি বিঘা মাটিত বুৰ পৰা পুলিৰ সংখ্যা ২৮ টা)	

লা খেতিৰ বাবে উপযুক্ত পোষক উদ্ভিদৰ ব্যৱস্থাপনাৰ অতি প্ৰয়োজন, বিশেষকৈ গছবোৰৰ ডাল-পাত, ঠাল-ঠেঙুলিৰ ব্যৱস্থাপনা কৰা যাতে গছজোপাই উপযুক্ত পৰিমাণৰ সুৰ যাব পোহৰ, বতাহ, পানী পায় আৰু উৎপাদন বৃদ্ধি হয়। ইণ্ডিয়ান

কাউন্সিল অৱ এগ্ৰিকালচাৰেল ৰিচাৰ্চ (আই.চি.এ.আৰ)ৰ দৰে প্ৰতিস্থানে গৱেষণা চলাই কম আৰু অব্যাহিত মাটিত লা খেতিৰ বাবে উপযুক্ত পোষক উদ্ভিদৰ বহুতৰপীয়া মিশ্ৰিত খেতিকা বিকল্প হিচাপে লৈ কৃষি বনানীকৰণৰ বাবে এই আৰ্হি প্ৰস্তুত কৰিছে। গতিকে কৃষক সকলে উপৰুক্ত পদ্ধতিত বহুতৰপীয়া লা খেতিৰ লগতে ঋতুভিত্তিক শাক-পাছলিৰ খেতি কৰি অৰ্থনৈতিক ভাবে লাভৱান হব।

স্বীকৃতি : “লা-পতংগ আনুবংশিক সম্পদ সংৰক্ষণ” প্ৰকল্পৰ কাৰ্যসূচী সমন্বয়ক তথা নোচনেল ইনষ্টিটিউট অব চেকেণ্ডৰী এগ্ৰিকালচাৰ, ৰাচী, সঞ্চালক ড° অভিজিত ক’ৰ প্ৰমুখ্যে বিজ্ঞানী ড° বৈভৱ ল’হ’ত আৰু সমূহ কৰ্মচাৰী বৃন্দলৈ অসম কৃষি বিশ্ববিদ্যালয় স্থিত উক্ত প্ৰকল্পৰ সমূহ কৰ্মকৰ্তাৰ তৰফৰ পৰা কৃতজ্ঞতা জনালো। তদুপৰি অসম কৃষি বিশ্ববিদ্যালয়ৰ উপাচাৰ্য্য ড° বিদ্যুত চন্দন ডেকা আৰু গৱেষণা সঞ্চালক ড° সঞ্জয় কুমাৰ চেতিয়াদেৱলৈ পুস্তিকাখন প্ৰকাশৰ দিশত আগবঢ়োৱা সহায়ৰ বাবে আন্তৰিক কৃতজ্ঞতা জনালো।

সম্পাদনাঃ ড° পূৰ্ণিমা দাস, ড° সুৰজিত কলিতা, বান্ধা উষাশ্ৰী আৰু চিৰঞ্জীত হাজৰিকা,
“লা-পতংগ আনুবংশিক সম্পদ সংৰক্ষণ, অসম কৃষি বিশ্ববিদ্যালয়, পতংগতত্ব বিভাগ,
যোৰহাট-৭৮৫০১৩ ৰ দ্বাৰা লিখিত আৰু সম্পাদিত।
প্ৰকাশকঃ গৱেষণা সঞ্চালকালয় (কৃষি), অসম কৃষি বিশ্ববিদ্যালয়, যোৰহাট-৭৮৫০১৩
পুস্তিকা নং- অ.কৃ.বি./ডি.আৰ./২০২৬/বি. ইউ./...../২০২৫-২৬